

Vit fetknopp i kalkstensbrottet i Stora Vika

Observationer från fältbesök 2014-04-06

Göran Palmqvist och Tore Söderqvist

2014-04-18

I Stora Vika (Sorunda församling, Nynäshamns kommun) finns en av apollofjärilens (*Parnassius apollo* ssp. *scandinavica*, fastlandsapollofjäril) fåtaliga fastlandslokaler (Palmqvist, 2014). Det är därför angeläget att bevara och förbättra förutsättningarna för apollofjärilens fortlevnad i Stora Vika. Till dessa förutsättningar hör god tillgång på apollofjärilens värdväxter. Värdväxterna är vit fetknopp (*Sedum album*) och kärleksört (*S. telephium*) (Nationalnyckeln, 2005).

För att öka kunskapen om den nuvarande förekomsten av **vit fetknopp** inne i kalkstensbrottet i Stora Vika gjordes ett fältbesök 2014-04-06. Fältbesöket riktade in sig på marken och brottväggen runt kalkstensbrottets södra brottsjö. Vit fetknopp är sedan tidigare dokumenterade från markerna runt kalkstensbrottet, företrädesvis på solbelysta hållar, se Palmqvist och Söderqvist (2013), och kärleksört finns på markerna längs brottets östra sida. Förekomst av värdväxter inne i kalkstensbrottet ger dock särskilt goda förhållanden för apollofjärilen. Det öppna läget kan nämligen ge stark solexponering, och det har konstaterats att apollofjärilens larver tillväxer snabbt när solen värmer. De är beroende av stark solinstrålning för att göra sig av med överskottsvatten från värdväxterna. Larverna väljer att sola sig även när lufttemperaturen överstiger +30 grader. Dåligt väder hämmar larvernas tillväxt och medför stor risk för att de blir sjuka och dör. (Nationalnyckeln, 2005).

Som figur 1 visar observerades vit fetknopp på ett flertal platser i kalkstensbrottet, både på plan mark på brottets botten och på klipphyllor och andra avsatser längs med brottets väggar. Även om vit fetknopp uppenbarligen kan etablera sig på plan mark (jfr område 2 i figur 1) fanns de rikaste bestånden på klipphyllor och avsatser längs brottets väggar (område 1 och 3 i figur 1). Figur 2 visar en typisk växtplats för vit fetknopp på en avsats i område 3 i figur 1.

Faktumet att brottets väggar erbjuder goda växtplatser för vit fetknopp innebär att stora bestånd kan ha gått förlorade i och med de sprängningar av vissa av brottets väggar som verksamhetsutövaren i kalkstensbrottet har genomfört, se figur 3 och 4. Dessa sprängningar har även förstört habitat uppe längs brottets kant, bland annat en del av de hållmarker som har

varit föremål för naturvårdsinsatser inom LONA-projektet¹ Fjärilarnas Marker i Stora Vika (Landin et al., 2007). Sprängningarna har bokstavligt talat lett till att bitar av hållmarkerna har utraderats. Dessutom har hållmarker längs brottkanten täckts av jordhögar som skapades i samband med sprängningarna, vilket har lett till ytterligare förstörelse av habitat.

Vi konstaterar att bestånden av vit fetknopp inne i kalkstensbrottet innebär att själva brottet har potential som föryngringslokal för apollofjäril. Larver av apollofjäril har tidigare dokumenterats från brottet (Olofsson, 2013), och därför bör det ske fördjupade studier av i vilken mån apollofjäril även för närvarande föryngrar sig i brottet. I vilket fall som helst innebär brottets potential som föryngringslokal att åtgärder måste vidtas för att skydda de bestånd av vit fetknopp som fortfarande finns kvar i brottet.

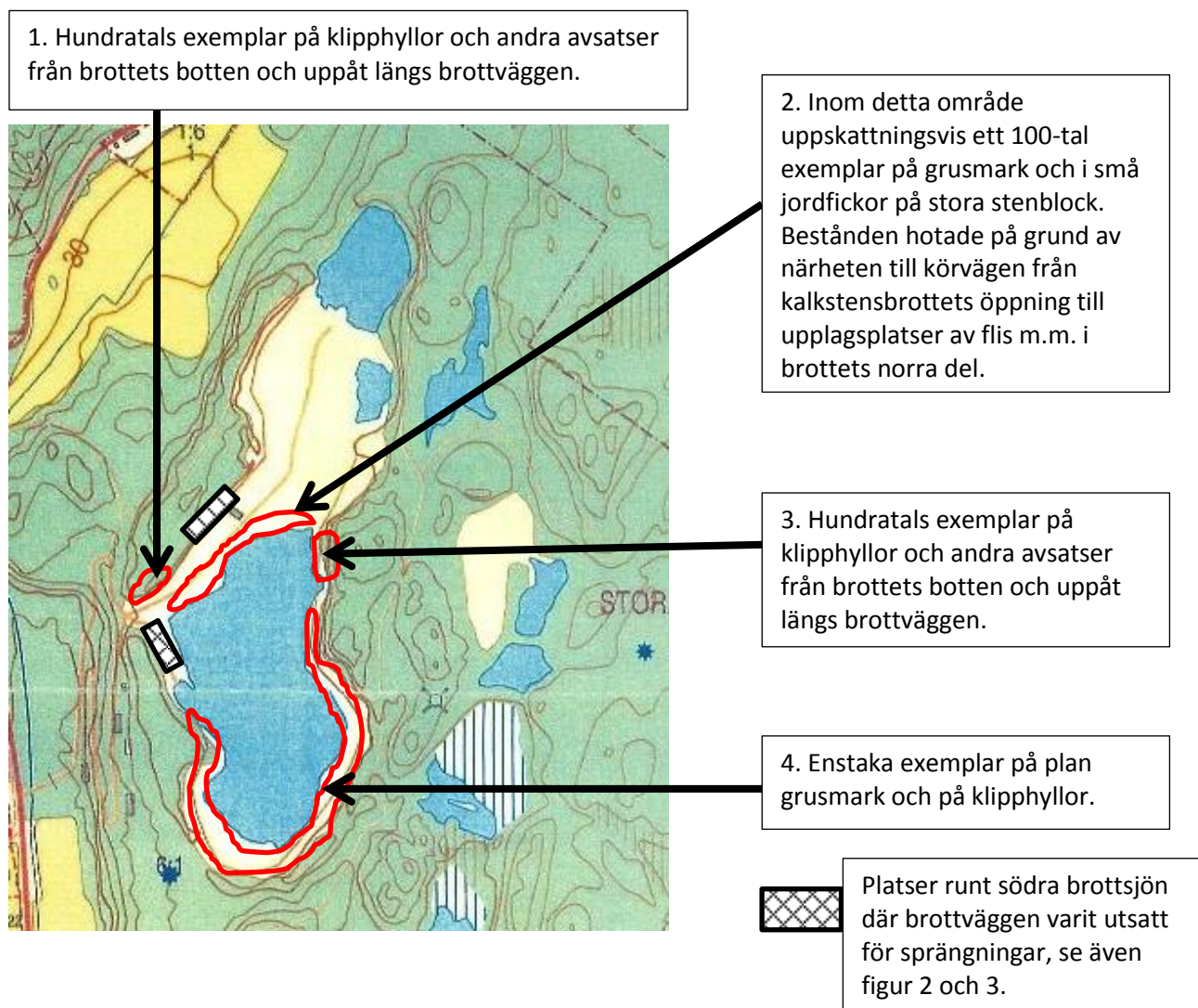
Till saken hör att apollofjäril är en N-märkt art i bilaga 1 till Artskyddsförordningen (2007:845). Detta betyder att arten kräver noggrant skydd enligt EU:s art- och habitatdirektiv och att arten finns upptagen i direktivets bilaga 4. Enligt Artskyddsförordningen 4 §, 4 punkten är det därmed förbjudet att skada eller förstöra apollofjärilens fortplantningsområden eller viloplats. Vidare är fastlandsapollofjäril klassad som starkt hotad (EN) i den svenska rödlistan (Gärdenfors, 2010) och är fridlyst i Sverige och resten av EU (Nationalnyckeln, 2005).

Kontaktuppgifter:

Göran Palmqvist, goran.palmqvist@ownit.nu, 073-5272086

Tore Söderqvist, tore@enveco.se, 076-2475796

¹ LONA står för Lokala naturvårdssatser. LONA-projektet Fjärilarnas Marker i Stora Vika finansieras av statliga medel och medfinansiering av kommunala medel från Nynäshamns kommun och ideella insatser av Nynäshamns Naturskyddsförening.

Figur 1. Observationer av vit fetknopp vid fältbesök 2014-04-06 runt kalkstensbrottets södra brottsjö, samt platser för sprängningar av brottväggen.

Figur 2. Växtplats för vit fetknopp på en avsats längs kalkstensbrottets väggar i område 3 (se figur 1). Växtens blomställningar från fjolårets sommar står kvar. Foto: Tore Söderqvist, 2014-04-06.

Figur 3. Resultat av sprängningar av kalkstensbrottets vägg. Detta är området som i figur 1 är markerat nordväst om den södra brottsjön. Foto: Tore Söderqvist, 2014-04-06.

Figur 4. Resultat av sprängningar av kalkstensbrottets vägg. Detta är området som i figur 1 är markerat väster om den södra brottsjön. Foto: Tore Söderqvist, 2014-04-06.

Referenser

- Gärdenfors, U. (red.), 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010 – The 2010 Red List of Swedish Species. ArtDatabanken, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.
- Landin, M., Palmqvist, G., Svedman, G., Söderqvist, T., Herzog, L., 2007. Välkommen till fjärilarnas marker i Stora Vika: En vandring runt kalkstensbrottet i Stora Vika med djur, natur och historia. Häfte tryckt av Nynäshamns kommun.
- Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna, 2005. Fjärilar: Dagfjärilar. Hesperiiidae-Nymphalidae. ArtDatabanken, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.
- Olofsson, M., 2013. Förstörelsen av kalkstensbrottet i Stora Vika. PM av Martin Olofsson, fil.dr. i ekologi, till Nynäshamns Naturskyddsförening, 2013-08-26.
- Palmqvist, G., 2014. Fjärilsfaunan i Stora Vika i Nynäshamns kommun. Sammanställning av rödlistade arter med kommentarer och naturvårdsintressanta arter samt dagfjärilsarter som är dokumenterade från området. Rapport till Nynäshamns kommun och Nynäshamns Naturskyddsförening, 2014-04-16.
- Palmqvist, G., Söderqvist, T., 2013. Effekter av naturvårdsåtgärder på kalkhällmarkerna – en uppföljande växtinventering 2013. LONA-projektet Fjärilarnas Marker i Stora Vika. Rapport till Nynäshamns kommun, 2013-09-24.